

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Історичний факультет
Кафедра політології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ О.А. Кузнецова

«27 серпня 2019»

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

Ступінь бакалавра

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 052 Політологія

052 Політологія

освітня програма Політологія

2019-2020 навчальний рік

Розробник: Седляр Юлія Олександрівна, професор кафедри політології,
доктор політичних наук, доцент _____
(Седляр Ю.О.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології

Протокол № 1 від «27» серпня 2019 р.

Завідувач кафедри _____ (Ніколаєнко Н. О.)

«27» серпня 2019 р.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Ч. I Кількість кредитів - 5 Ч. II Кількість кредитів – 5	Галузь знань 05 Соціально-поведінкові науки <u>052 Політологія</u> Код та найменування спеціальності	Варіативна	
	Спеціальність <u>052 Політологія</u>		
	Індивідуальне науково-дослідне завдання есе, мультимедійна презентація творче завдання, індивідуальне завдання, наукові конференції, конспект першоджерел, творче завдання, захист реферату, дослідницька робота.		Рік підготовки:
3-й, 4-й			-
Семестр			
		5-й, 8-й	-
Загальна кількість годин – Ч. I – 150 год., Ч II – 150 год.		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання – 2 самостійної роботи студента -5	Ступінь: <u>бакалавр</u>	Ч. I – 2 год. Ч. II – 16 год.	-
		Практичні, семінарські	
		Ч. I – 2 год. Ч. II – 12 год.	-
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
Ч. I – 146 год. Ч. II – 122 год.	-		

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної й індивідуальної роботи становить для денної форми навчання Ч. І (4 год.: 146 год. 3%: 97%), Ч. ІІ (28 год.: 122 год. 19%: 81%).

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання

Метою навчальної дисципліни «Теорія та історія міжнародних відносин Ч. І» є розкриття змісту концептуально-методологічних підходів дослідження міжнародних відносин і зовнішньої політики, розкриття понять і категорій дисципліни, її принципів, логіки, структури, методології, здобуття навичок їх практичного застосування.

Протягом вивчення дисципліни «Теорія міжнародних відносин» студенти повинні усвідомити, що міжнародні відносини – це системна сукупність політичних, економічних, соціальних, дипломатичних, правових, воєнних, гуманітарних зв'язків і відносин між основними суб'єктами світового співтовариства. Міжнародні відносини є складовою частиною суспільних відносин як цілісної системи зв'язків і відносин між окремими політичними одиницями. Вони досліджуються різними науками, що вивчають окремі аспекти суспільних відносин і тісно з ними взаємопов'язані.

- ознайомлення студентів із теоретичними засадами дослідження міжнародних відносин та її практичними висновками й наслідками;
- розкриття головних теоретико-методологічних підходів до аналізу міжнародно-політичних феноменів, виявлення характеру їх взаємозалежності й розвитку;
- ознайомлення із класифікацією джерел і літератури з міжнародних проблем та методикою самостійної роботи з джерелами і літературою з міжнародних відносин;
- аналіз закономірностей становлення теорії міжнародних відносин, встановлення зв'язку між теорією та міжнародною практикою;
- ознайомлення студентів з основними категоріями курсу «Міжнародні відносини та світова політика»;
- визначення основних сфер діяльності фахівця-міжнародника, з'ясування специфіки його роботи у державних і недержавних установах, бізнес-структурах;
- формування навичок самостійного мислення у студентів, аналізу ними закономірностей розвитку світових політичних процесів на початку ХХІ ст.;
- дослідження концептуальних засад формування зовнішньої політики України, специфіки її поведінки на світовій сцені;
- формування у студентів розуміння специфіки українського фактору у сучасному геополітичному просторі.

Метою навчальної дисципліни «Теорія та історія міжнародних відносин Ч. ІІ» є розкриття наукового значення геополітичного підходу в дослідженні проблем міжнародних відносин та світової політики, з'ясування основних геополітичних концепцій та традицій, засад формування геостратегії держав світу, визначення ролі і місця України у сучасному геополітичному просторі.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є розкриття змісту ключових понять та концептуальних підходів геополітики, аналіз основних українських геополітичних концепцій та традицій, етапів і принципів формування української геостратегії. Розглядаються головні сучасні геополітичні моделі, роль і місце України в них.

Передумови для вивчення дисципліни: Дисципліна базується на знаннях студентів з курсів «Філософія», «Загальна теорія політики», «Історія зарубіжних політичних вчень», «Політологія», «Партологія», «Політичні інститути і процеси».

На вивчення навчальної дисципліни відводиться Ч. І 150 годин / 5 кредитів, Ч. ІІ 150 годин / 5 кредитів ECTS.

Очікувані результати навчання:

Згідно з вимогами ОПП студент оволодіває такими *компетентностями*:

- розуміння загальної природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи основні віхи розвитку уявлень про політику та її сучасні інтерпретації;

- базові знання нормативної та позитивної політичної теорії, політичного аналізу, порівняльної та прикладної політології;
- вільне володіння базовим категорійно-поняттєвим та аналітично-дослідницьким апаратом сучасної світової політичної науки;
- розуміння базових особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту функціонування та взаємодії;
- здатність використовувати сучасні політологічні теорії, концепти та методи для аналізу політики на місцевому, національному та міжнародному рівні.

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими компетентностями:

- **I. Загальнопредметні:**
 - концептуально-теоретичні засади аналізу міжнародних відносин та їх практичні висновки й наслідки;
 - закономірності становлення теорії міжнародних відносин;
 - тенденції здійснення міжнародно-політичної діяльності країн у сучасному цілісному і взаємозалежному світі;
 - особливості формування та реалізації зовнішньої політики України
- **II. Фахові:**
 - розрізняти специфіку категорій, що розроблені у межах курсу;
 - характеризувати основні теоретичні підходи до аналізу міжнародно-політичних явищ;
 - інтерпретувати сучасні міжнародні реалії з позиції сформованих шкіл у теорії міжнародних відносин;
 - аналізувати головні підходи до формування зовнішньої політики України, проблемні моменти її реалізації.

3. Програма навчальної дисципліни

Частина I

Кредит 1. Міжнародні відносини у системі гуманітарних дисциплін

Тема 1. Сутність і характерні ознаки міжнародних відносин

Загальне уявлення про предмет. Структурні елементи дисципліни. Об'єкт та предмет дослідження. Функції дисципліни: методологічна, теоретико-пізнавальна, світоглядна, регулятивна, прогностична, аксіологічна.

Концептуальні підходи щодо аналізу міжнародних відносин. Співвідношення понять «міжнародні відносини», «світова політика», «порівняльна політологія». Критерії та рівні міжнародних відносин. Типологія міжнародних відносин. Тенденції дослідження міжнародних відносин. Зосередження в основному на дипломатичній історії, вивчення окремих деталей та застосування історичного методу, дослідженням документів як одна з тенденцій у дослідженні міжнародних відносин. Тенденція до вивчення поточних подій, номінального використання історичних документів. Звернення до проблематики міжнародного права і міжнародних організацій. Четверта тенденція – відновлення класичного підходу. Закони і закономірності міжнародних відносин. Учасники (суб'єкти) міжнародних відносин, їх класифікація.

Взаємозв'язок і взаємозалежність внутрішньої і зовнішньої політики. Фактори, що визначають зміст зовнішньої політики. Часові і просторові елементи зовнішньої політики і зовнішньополітичної діяльності. Співвідношення об'єктивного/суб'єктивного у процесі формування і реалізації зовнішньої політики. Змістовні компоненти. Внутрішні та зовнішні детермінанти зовнішньої політики. Становище країни у світі і/чи регіоні; особливості національної культури і національної самоідентифікації, конфесійної приналежності, психології, ідентичності, що якісно впливають на формування і реалізацію зовнішньої політики; рівень розвитку освіти і науки, тип мислення і пізнання. Зовнішньополітична свідомість: її структурні компоненти: світогляд, цінності, ідеологія.

Зовнішньополітичні цінності як операційна складова зовнішньої політики. Функціональні компоненти: мотивація, інформованість, інституційні зв'язки. Соціальна база зовнішньої політики. «Національний інтерес», «поведінка держави» і структура мотивації зовнішньополітичної діяльності сучасної держави. Становлення системного розуміння внутрішньополітичного процесу, зовнішньої політики і світового розвитку.

Кредит 2. Основні складові теорії і методики курсу «Теорія міжнародних відносин»

Тема 2. Засади цивілізаційного підходу до аналізу міжнародних відносин

Поняття «цивілізація». Етимологія категорії «цивілізація». «Ядро» цивілізації.

Підходи до вивчення природи цивілізацій. Матеріалістичний підхід до розуміння цивілізації. Цивілізація у працях Ібн Халдуна, П. Армилласа, Л. Моргана, К. Маркса, М. Вебера. «Цивілізація як урбаністична революція» (Ч. Чайлд), «концепція народного і міського співтовариства» (Р. Редфілд). Французька школа «Анналі» (М. Блок, Л. Февр, Ф. Бродель).

Культурно-історичний підхід до розуміння цивілізації. Цивілізація як історичний цикл розвитку націй (І.Г. Гердер, Г.В.Ф. Гегель, Ф. Шлегель).

Поняття цивілізації у працях М. Данилевського, П. Сорокіна, А. Тойнбі (теорія локальних цивілізацій), А. Кребера. Співвідношення понять «культура» та «цивілізація» у працях О.Шпенглера.

Концепція «зіткнення цивілізацій» С.Хантінгтона.

Україна у контексті цивілізаційної теорії.

Кредит 3. Міжнародні відносини як процеси взаємодії суб'єктів і як процеси взаємодії інтересів суб'єктів

Тема 3. Система міжнародних відносин

Поняття «система», «міжнародна система». Структура міжнародної системи. Рівні міжнародної системи. Підходи до класифікації міжнародних систем. Теорія міжнародних систем. Структурні елементи теорії міжнародних систем.

Головні етапи еволюції системи міжнародних відносин. Довестфальський міжнародний порядок. Вестфальська система міжнародних відносин. Віденський Конгрес («європейський концерт націй») та вплив його результатів на становлення міжнародних відносин у ХІХ ст. Криза Віденських міжнародно-правових угод і підготовка держав до І Світової війни. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин. Утворення Ялтинсько-Потсдамської історичної міжнародної системи.

Ерозія біполярної міжнародної системи та сценарії формування сучасної системи міжнародних відносин.

Україна у сучасних міжнародних відносинах. Збройна агресія Росії проти України у 2014-2019 рр. та її вплив на параметри європейської системи безпеки.

Кредит 4. Головні напрями в теорії міжнародних відносин

Тема 4. Канонічні парадигми і «великі дебати» у теорії міжнародних відносин

Канонічні парадигми в теорії міжнародних відносин: основні положення. Ліберально-ідеалістична парадигма. Положення класичного політичного реалізму. Марксистська традиція. «Перша велика дискусія» в теорії міжнародних відносин. «Друга велика дискусія».

Неомарксизм і світ-системна теорія (І. Уолерстайн, А. Франк, С. Амін, К. Полані, Р. Пребіш, Дж. Аррігі). Теорія взаємозалежності Й. Галтунга. Теорія поліваріантного розвитку світ-економіки У.Голдфранка.

Неореалізм (К.Уолтс, Б. Бузан, Х. Булл, Дж. Міршаймер, А. Уолферс, Г. Кіссінджер).

Неолібералізм (Р. Кларк, Л. Сон, Д. Перкінс, Т. Мюррей, Д. Фосдік, У. Еліот, Зб. Бжезінський). Транснаціоналізм (Р. Коєхейн, Дж. Най).

Модернізм (К. Райт).

Постпозитивістські дослідження міжнародних відносин: загальна характеристика. «Третя велика дискусія» у теорії міжнародних відносин.

Кредит 5. Теорія зовнішньої політики

Тема 5. Зовнішньополітичний аналіз в теорії міжнародних відносин

Структура зовнішньополітичного аналізу. Традиціоналізм і компаративістика в дослідженні зовнішньої політики. Теорія прийняття зовнішньополітичних рішень. Індивідуалістська, бюрократична та операційна моделі формування зовнішньої політики держав (Г. Аллісон).

Зовнішньополітичний механізм як бюрократична організація. Зовнішньополітичні відомства та їх специфіка. Прийняття і реалізація рішень у зовнішньополітичному механізмі демократичних країн. Процес прийняття рішень: поняття і функції. «Прийняття рішень» (decision-making) і розв'язання проблеми (problem-solving). Офіційна процедура і неформальні канали прийняття рішень. Інформаційна і концептуальна база рішень з питань зовнішньої політики.

Прийняття зовнішньополітичних рішень у колективному управлінні. Роль особистості, яка приймає рішення, на різних етапах процесу підготовки, прийняття і реалізації рішення.

Значення і функції консультативних структур (експертних груп) у процесі прийняття рішення.

Особливості прийняття зовнішньополітичних рішень у ситуаціях міжнародної і/або внутрішньополітичної кризи.

Міжвідомча координація у процесі розробки, прийняття та виконання зовнішньополітичних рішень.

Засоби реалізації зовнішньополітичних рішень. Можливості і шляхи отримання внутрішньої і зовнішньої підтримки рішення і/або зовнішньополітичного курсу у цілому. Зворотній вплив зовнішньополітичних рішень і наслідки їх реалізації на сферу внутрішньої життєдіяльності держави, суспільства, політичних інститутів та їх керівництва. Поняття релятивної та структурної сили у зовнішній політиці. Концепція «м'якої сили» Дж. Ная.

Інформаційне забезпечення зовнішньополітичної діяльності.

Частина II

Кредит 1. Теоретичні підвалини геополітики

Тема 1. Геополітика як наука. Об'єкт та предмет дослідження

Поняття геополітики, основні підходи до його визначення та конкретно-історична зумовленість їх розрізнення. Об'єкт та предмет геополітики. Функції геополітики. Закони геополітики.

Основні напрями становлення геополітичної думки. Класична геополітика та сучасна геополітика: критерії розмежування. Доктринально-нормативна геополітика. Оціночно-концептуальна геополітика.

Тема 2. Політична географія та геополітика: співвідношення предметних областей. Понятійно-категоріальний апарат

Політична географія та геополітика: спільне й відмінне. Головні парадигми політичної географії.

Основні категорії геополітики. Простір, територія та контроль над ними. Політичний простір та геополітичне поле. Типологія геополітичних полів. Кордон: визначення, функції, різновиди та проблема якості. Теорія стратегічних кордонів: зміст та

представники. Буферна держава: визначення, характерні ознаки. Номос. Таласократія, телурократія. Геостратегія. Геостратегічний/геополітичний регіон. Фронтальна лінія. Фронтальне суперництво.

Національний інтерес. Його різновиди. Геополітична складова національного інтересу.

Національна безпека та її геополітичні виміри. Складові безпеки території. Територіальні суперечки та територіальні претензії: спільне й відмінне.

Баланс сил як поняття геополітики. Політика рівноваги та її різновиди.

Геополітичне положення держави: композиційні аспекти.

Кредит 2. Теоретичні засади класичної геополітики

Тема 3. Становлення та теоретичні засади класичної геополітики Історичні передумови виникнення класичної геополітики. Військово-стратегічні концепції як теоретична передумова класичної геополітичної думки. К. Клаузевіц, “Про війну”. Поняття ключа країни у К. Клаузевіца та його геополітичне обґрунтування. Д.А. Мілютін, “Критичне дослідження значення воєнної географії та воєнної статистики”. Концепції географічного детермінізму: Ж. Боден, Ш.Л. Монтеск’є, І. Гердер, О. Гумбольдт та К. Ріттер. Л.І. Мечников, “Цивілізація та великі історичні річки”. Л. І. Мечников про річку та її історичне значення.

Теоретичні засади класичної геополітики.

“Органічна школа” Ф. Ратцеля. Поняття життєвого простору та закон розширення життєвого простору. Ф. Ратцель про реальний кордон держави.

Геополітичні погляди Р. Челлена. Визначення геополітики Р. Челленом. Сила держави та її складові. Боротьба за простір та закон автаркії. Р. Челлен про роль України в першій світовій війні.

Теорія морської могутності А. Мехена. А. Мехен про відмінність морської стратегії від сухопутної. Умови морської сили нації та їх геополітичне обґрунтування. Формула морської могутності А. Мехена. Поняття морської бази та приморської нації.

“Географічна вісь історії” Х. Макіндера. Поняття хартленду. Географічні особливості Євразії як “серединної землі”. Тези світового панування Х. Макіндера та їх геополітичний сенс. “Друга геополітична концепція” Х. Макіндера. Поняття Середземного океану та Ленленду. Україна в концепції Х. Макіндера.

Концепція “посіблізму” В. де ла Бланша.

Кредит 3. Головні геополітичні концепції

Тема 4. Німецька геополітична школа

Особливості та історичні передумови формування німецької геополітичної школи. Концепція “Серединної Європи” Ф. Наумана, Й.Парча. Геополітичний сенс поняття Серединної Європи та геополітичні засади її могутності. “Серединна Європа” та Україна.

К. Хаусхофер про геополітичне положення Німеччини. Політика анаконди та політика потрійної запряжки. Концепція “великого простору” К. Хаусхофера. Експансія по паралелях та експансія по меридіанах. К. Хаусхофер про вирішальне значення Південної Азії для геополітичного майбутнього світу.

Німецька геополітика після II Світової війни. Теорія життєвого простору Г. Грімма та Г. Зандена. Концепції географічного “роздвоєння світу” Карла Шмітта та Е. Ван Лоєна. Поняття Номосу у Карла Шмітта та його геополітичне навантаження. Теорія “Великого Простору” (Г. Шмітхеннер, Е. Обст, Ф. Фрід). Біологічна теорія держави або теорія організму Р. Хеннінга та її геополітичні висновки. Теорія геополітичного вакууму Г. Флейча.

Тема 5. Геополітичні концепції євразійства

Євразійство як концепція сухопутної могутності. Автори російської ідеї про своєрідність серединного положення Росії. Поєднання Заходу й Сходу як велике історичне завдання Росії. Слов'янофільство та євразійство: критерії розмежування. Поняття Євразії в російській політичній географії. Витоки євразійства у працях М.Я.Данилевського. В.П. Семенов-Тянь-Шанський про необхідність географічної розбудови Росії-Євразії та її географічні обриси. В. Ламанський про Росію як Середній світ та його географічні ознаки. Росія як організм природи та духу в геополітичних поглядах І.О. Ільїна. І.О. Ільїн про географічну визначеність органічної єдності Росії.

Основні положення євразійства як геополітичної концепції. П. Савицький про серединний континент Євразію як географічне й культурно-історичне ціле. Географічні характеристики Євразії та їх геополітичні наслідки. Боротьба Лісу та Степу як визначальна для розуміння феномену Євразії. Поняття місця розвитку та Росії-Євразії в П. Савицького. Росія-Євразія як континент-океан.

Євразійські погляди М. Трубецького. М. Трубецької, “Ми та інші”. М.Р. Трубецької про політичні принципи євразійства. “Українська проблема” в євразійській концепції М. Трубецького. Полеміка між М. Трубецьким та Д. Дорошенком з приводу “української проблеми”.

Л. Гумільов – останній євразієць. Теорія “пасіонарності” Л.Гумільова.

Ренесанс євразійства в сучасній російській геополітиці: причини та аспекти. А. Панарін про конкурс євразійських проєктів. Цивілізаційний та геополітичний виміри сучасного євразійства. Євразійство та російська імперська великодержавність: взаємообумовленість понять.

Особливості геополітичного положення сучасної Росії. Прагматизм як альтернатива євразійству. К. Сорокін про принципи прагматичної моделі російської геополітики. Концепція геополітичної ідентичності Росії В.Л. Цимбурського. “Острів Росія” та його геополітичні пріоритети. А. Дубнов про Урал, Сибір та Далекий Схід як опорні точки російської геополітичної могутності. Прагматизм та регіоналізм. К. Гаджієв про недостатність регіоналізму для геополітичного самовизначення сучасної Росії. Теорія концентричних кіл зовнішньополітичних орієнтирів Росії та її геополітичні підстави.

Альтернативні сценарії геополітичного розвитку Росії (Е. Поздняков, К. Плешаков, А. Дугін, В. Колосов, А. Уткін). Геополітичні чинники нестабільності зв'язків і ворожості у відносинах Росії та Заходу.

Західні вчені про характер та спрямованість російської імперської геостратегії. Геополітичне обґрунтування російськими науковцями збройної агресії Росії проти України.

Євразія та поняття Великої Шахівниці.

Кредит 4. Формування нової геополітичної моделі світу

Тема 6. Геополітичні моделі світового порядку

Поняття світового порядку. Визначення світового порядку за К. Ясперсом. Складові світового порядку. Е. Тоффлер про особливості сучасного світового порядку та їх геополітичну детермінованість. Ж. Бодуен про фактори, що зумовлюють необхідність створення нового світового порядку. Три підходи до створення сучасного світового порядку. Світовий уряд та неможливість його створення у постбіполярному світі. Р. Арон про світову федерацію та світову імперію. Концепція мондалізму та її варіанти. Ж. Атталі, “Лінії горизонту”. Велика держави та її типи. С. Кононенко, “Логіка великодержавності”. Концепція нового світового порядку Римського клубу.

Сценарії розвитку нового світового порядку. Геополітична модель світового порядку З. Бжезинського. Транс-євразійська система безпеки як основа нового світового порядку.

Концепція нового світового порядку Г. Кіссінджера. Г. Кіссінджер, “Дипломатія”. Баланс сил як підґрунтя нового світового порядку. Цивілізаційна модель нового світового порядку. А. Тойнбі та С. Хантінгтон про феномен зіткнення цивілізацій.

Глобальні виклики сучасності як чинник формування нової геополітичної моделі світу. Інформаційні війни: поняття, аспекти та закономірності. І. Рамоне, “Геополітика хаосу”. Проблема соціальної безпеки та шляхи її розв’язання. Геополітика та геоекономіка. Посилення конкурентної боротьби за енергоресурси у сучасному світі.

Кредит 5. Україна в системі геополітичних досліджень

Тема 7. Україна в геополітичній стратегії держав світу

Геополітичні аспекти становлення незалежної України. Нормативно-правова база сучасної української геостратегії. Особливості геополітичного статусу України та необхідність їх урахування в українській геополітичній науці. Головні геополітичні центри, що детермінують українську геостратегію: США, ЄС та Росія. Російська збройна агресія та нова геополітична ситуація в Європі та світі.

3. Бжезинський про українську державу як геополітичну вісь. С.Хантінгтон про цивілізаційну роздвоєність України. Г. Кіссінджер про місце та роль України в новій системі глобального балансу сил.

3. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Частина I

Назви кредитів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього	у тому числі		
		лек	сем	срс
1	2	3	4	5
Кредит 1. Міжнародні відносини у системі гуманітарних дисциплін				
Тема 1. Сутність і характерні ознаки міжнародних відносин	31	2		29
Усього годин	31	2		29
Кредит 2. Основні складові теорії і методики курсу «Теорія та історія міжнародних відносин»				
Тема 2. Засади цивілізаційного підходу до аналізу міжнародних відносин	29			29
Усього годин	29			29
Кредит 3. Міжнародні відносини як процеси взаємодії суб'єктів і як процеси взаємодії інтересів суб'єктів				
Тема 3. Система міжнародних відносин	29			29
Усього годин	29			29
Кредит 4. Головні напрями в теорії міжнародних відносин				
Тема 4. Канонічні парадигми і «великі дебати» у теорії міжнародних відносин	31		2	29
Усього годин	31		2	29
Кредит 5. Теорія зовнішньої політики				
Тема 5. Зовнішньополітичний аналіз в теорії міжнародних відносин	30			30
Усього годин	30			30

Разом	150	2	2	146
--------------	------------	----------	----------	------------

Частина II

Назви кредитів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усьо го	у тому числі		
		лек	сем	срс
1	2	3	4	5
Кредит 1. Теоретичні підвалини геополітики				
Тема 1. Геополітика як наука. Об'єкт та предмет дослідження	21	2	2	17
Тема 2. Політична географія та геополітика: співвідношення предметних областей. Понятійно-категоріальний апарат	21	2	2	17
Усього годин	42	4	4	34
Кредит 2. Теоретичні засади класичної геополітики				
Тема 3. Становлення та теоретичні засади класичної геополітики	21	2	2	17
Усього годин	21	2	2	17
Кредит 3. Головні геополітичні концепції				
Тема 4. Німецька геополітична школа	21	2	2	17
Тема 5. Геополітичні концепції євразійства	21	2	2	17
Усього годин	42	4	4	34
Кредит 4. Формування нової геополітичної моделі світу				
Тема 6. Геополітичні моделі світового порядку	21	2	2	17
Усього годин	21	2	2	17
Кредит 5. Україна в системі геополітичних досліджень				
Тема 7. Україна в геополітичній стратегії держав світу	24	4		20
Усього годин	24	4		20
Разом	150	16	12	122

4. Теми лекційних занять Денна форма навчання Частина I

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Міжнародні відносини у системі гуманітарних дисциплін		
1.	Сутність і характерні ознаки міжнародних відносин	2
Кредит 2. Основні складові теорії і методики курсу «Теорія міжнародних відносин»		
2.	Засади цивілізаційного підходу до аналізу міжнародних відносин	
Кредит 3. Міжнародні відносини як процеси взаємодії суб'єктів і як процеси взаємодії інтересів суб'єктів		
3.	Система міжнародних відносин	
Кредит 4. Головні напрями в теорії міжнародних відносин		

4.	Канонічні парадигми і «великі дебати» у теорії міжнародних відносин	
Кредит 5. Теорія зовнішньої політики		
5.	Зовнішньополітичний аналіз в теорії міжнародних відносин	
Разом:		2

Частина II

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Теоретичні підвалини геополітики		
1.	Геополітика як наука. Об'єкт та предмет дослідження	2
2.	Політична географія та геополітика: співвідношення предметних областей. Понятійно-категоріальний апарат	2
Кредит 2. Теоретичні засади класичної геополітики		
3.	Становлення та теоретичні засади класичної геополітики	2
Кредит 3. Головні геополітичні концепції		
4.	Німецька геополітична школа	2
5.	Геополітичні концепції євразійства	2
Кредит 4. Формування нової геополітичної моделі світу		
6.	Геополітичні моделі світового порядку	2
Кредит 5. Україна в системі геополітичних досліджень		
7.	Україна в геополітичній стратегії держав світу	4
Разом:		16

5. Темі практичних занять

Денна форма навчання

Частина I

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Міжнародні відносини у системі гуманітарних дисциплін		
1.	Сутність і характерні ознаки міжнародних відносин	
Кредит 2. Основні складові теорії і методики курсу «Теорія міжнародних відносин»		
2.	Засади цивілізаційного підходу до аналізу міжнародних відносин	
Кредит 3. Міжнародні відносини як процеси взаємодії суб'єктів і як процеси взаємодії інтересів суб'єктів		
3.	Система міжнародних відносин	
Кредит 4. Головні напрями в теорії міжнародних відносин		
4.	Канонічні парадигми і «великі дебати» у теорії міжнародних відносин	2
Кредит 5. Теорія зовнішньої політики		
5.	Зовнішньополітичний аналіз в теорії міжнародних відносин	
Разом:		2

Частина II

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Теоретичні підвалини геополітики		
1.	Геополітика як наука. Об'єкт та предмет дослідження	2
2.	Політична географія та геополітика: співвідношення предметних областей. Понятійно-категоріальний апарат	2
Кредит 2. Теоретичні засади класичної геополітики		

3.	Становлення та теоретичні засади класичної геополітики	2
Кредит 3. Головні геополітичні концепції		
4.	Німецька геополітична школа	2
5.	Геополітичні концепції євразійства	2
Кредит 4. Формування нової геополітичної моделі світу		
6.	Геополітичні моделі світового порядку	2
Кредит 5. Україна в системі геополітичних досліджень		
7.	Україна в геополітичній стратегії держав світу	
Разом:		12

7. Самостійна робота
Денна форма навчання
Частина I

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Міжнародні відносини у системі гуманітарних дисциплін		
1.	Сутність і характерні ознаки міжнародних відносин	29
Кредит 2. Основні складові теорії і методики курсу «Теорія міжнародних відносин»		
2.	Засади цивілізаційного підходу до аналізу міжнародних відносин	29
Кредит 3. Міжнародні відносини як процеси взаємодії суб'єктів і як процеси взаємодії інтересів суб'єктів		
3.	Система міжнародних відносин	29
Кредит 4. Головні напрями в теорії міжнародних відносин		
4.	Канонічні парадигми і «великі дебати» у теорії міжнародних відносин	29
Кредит 5. Теорія зовнішньої політики		
5.	Зовнішньополітичний аналіз в теорії міжнародних відносин	30
Разом:		146

Частина II

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Теоретичні підвалини геополітики		
1.	Геополітика як наука. Об'єкт та предмет дослідження	17
2.	Політична географія та геополітика: співвідношення предметних областей. Понятійно-категоріальний апарат	17
Кредит 2. Теоретичні засади класичної геополітики		
3.	Становлення та теоретичні засади класичної геополітики	17
Кредит 3. Головні геополітичні концепції		
4.	Німецька геополітична школа	17
5.	Геополітичні концепції євразійства	17
Кредит 4. Формування нової геополітичної моделі світу		
6.	Геополітичні моделі світового порядку	17
Кредит 5. Україна в системі геополітичних досліджень		
7.	Україна в геополітичній стратегії держав світу	20
Разом:		122

8 Індивідуальне науково-дослідне завдання

Есе, мультимедійна презентація творче завдання, індивідуальне завдання, наукові конференції, конспект першоджерел, творче завдання, захист реферату, дослідницька робота.

Основні принципи розробки електронних презентацій

* Оптимальний обсяг. Інформація подається невеликими логічно завершеними

блоками-слайдами (не більше 10).

- * Доступність. Забезпечувати розуміння кожного слова, речення, поняття.
- * Науковість. Яскраві малюнки не повинні суперечити реальним фактам.
- * Врахування особливості сприйняття інформації з екрана. Текстову інформацію варто звести до мінімуму, замінюючи її схемами, рисунками, фрагментами фільмів.
- * Зацікавленість. Включення (без шкоди науковому змісту) у презентацію смішних, цікавих сюжетів.
- * Краса та естетичність. Неабияку роль відіграють кольорові сполучення і дотримання стилю в оформленні слайдів, музичний супровід.

Поради тим, хто створює презентації

Дотримуйтеся єдиного стилю оформлення. Уникайте стилів, які будуть відвертати увагу від самої презентації. Допоміжна інформація не повинна переважати над основною (текст, малюнки).

Для фону використовуйте більш холодні тони; для фону і тексту – контрастні кольори. На одному слайді не більше трьох кольорів: для фону, для заголовка, для тексту.

Використовуйте за призначенням (можливості комп'ютерної анімації). Не зловживайте різними ефектами: не повинні відвертати увагу від змісту інформації.

Використовуйте короткі слова і речення. Заголовки повинні привертати увагу аудиторії.

У центрі слайду повинна знаходитися найважливіша інформація. Якщо розміщений малюнок, то текстова інформація знаходиться під ним.

Шрифт для заголовка (розмір) – не менше 24; для тексту – не менше 18. Не слід змішувати різні типи шрифтів. Для виділення інформації (слова) потрібно використовувати жирний шрифт, курсив або підкреслення.

Способи виділення інформації: рамки, заливку, стрілки, штриховку, різні кольори. діаграми, малюнки, схеми, ілюстрації найважливіших фактів.

Не заповнювати слайд великою кількістю інформації. Презентація повинна включати висновки та список використаних джерел

Методи навчання

Основними формами проведення занять є: лекції, практичні заняття, самостійні заняття.

Лекції складають основу теоретичної підготовки студентів. Вони повинні давати студентам фундаментальні знання з предмету, розкрити найбільш складні питання учбового матеріалу, сприяти розвитку мислення студентів, розумінню ними природи глобальних змін, що відбуваються сьогодні в світі та носити проблемний характер. Рівень проблемності лекції має підвищуватися на кожному наступному курсі навчання.

Практичні заняття проводяться з основних та найбільш складних тем або розділів навчальної програми.

Мета практичного заняття - поглибити та закріпити теоретичні знання, отримані на лекціях, групових заняттях та в процесі самостійної роботи над навчальною і науковою літературою, а також прищеплювати студентам навички самостійного пошуку, удосконалення, узагальнення та викладу матеріалу в усній формі. На семінари необхідно виносити основні питання теми, які потребують обґрунтування та розуміння.

У процесі проведення лекційних та практичних занять застосовуються такі методи інтерактивного навчання:

- індивідуально-контрольна співбесіда.
- логічні вправи.
- тести контролю знань.
- ділові ігри.
- тренінги.
- ситуаційні завдання.

- друковані роздаткові матеріали.

Консультація є однією з форм керівництва роботою студентів і надання їм допомоги в самостійному вивченні навчального матеріалу.

Консультації проводяться регулярно під час самостійної роботи і носять переважно індивідуальний характер. У разі поглиблення і закріплення знань, вироблення в студентів навичок збору, аналізу та узагальнення інформаційного матеріалу, підготовки доповідей і повідомлень, придбання і вдосконалення навичок публічних виступів, ведення наукових дискусій, консультації здійснюються науковими працівниками та керівним складом кафедри.

Самостійна робота є додатковим методом вивчення учбового матеріалу та служать для цілеспрямованої підготовки студентів до майбутньої практичної діяльності. Вони повинні бути спрямовані на вдосконалення знань студентів, розвивати в них здатність самостійно осмислювати вивчений матеріал, формувати навички аналізу, пошуку методів вирішення завдань, розвивати творче мислення, сприяти розвитку таких якостей, як організованість, старанність, наполегливість, цілеспрямованість.

Самостійні заняття проводяться під керівництвом викладача. Для проведення всіх видів занять з курсу розробляються лекції, плани семінарів, плани самостійних занять, методичні розробки, плани проведення занять. Методичні розробки затверджуються завідувачем кафедри.

Вивчення курсу здійснюється, крім лекційних та практичних занять, у таких формах самостійної роботи студентів:

- самостійна робота з політологічною літературою, конспектування першоджерел;
- написання есе;
- підготовка рефератів, захист їх;
- розв'язування логічних вправ, тестів;
- складання словника;
- упорядкування інформації про зарубіжних та вітчизняних українських політичних аналітиків та їх школи і напрямки;
- проведення політологічного дослідження.

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, уміння самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, іспит) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу кредиту.

Розподіл балів, які отримують студенти

Частина I

Частина 1						
Кредити	Кредит 1	Кредит 2	Кредит 3	Кредит 4	Кредит 5	Накопичувальні бали
Теми	T1	T2	T3	T4	T5	
Відповіді на семінарських заняттях				100		100
Самостійна робота (есе, творче завдання, конспект першоджерела, поняття)	42	14	28	28	28	140
ІНДЗ (підготовка реферату / доповіді / презентації)	60	60				120
Поточне тестування	10	10				20
Контрольна робота	60	60				120
Разом						500
Середній бал						100

Частина II

Кредити	Кредит 1		Кредит 2	Кредит 3		Кредит 4	Кредит 5	Накопичувальні бали
Теми	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	
Відповіді на семінарських заняттях	30	30	30	30	30	30		180
Самостійна робота (есе, творче завдання, конспект першоджерела, поняття)	20	20	20	20	20	20	20	140
ІНДЗ (підготовка реферату / доповіді / презентації)	20		20					40
Поточне тестування	10		10					20
Контрольна робота	60		60					120
Разом								500
Середній бал								100

10. Засоби діагностики

Індивідуальне завдання, творча робота, самостійна робота, есе, контрольна робота, дослідницька робота.

11. Методи навчання

Усний виклад матеріалу: наукова розповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, спостереження над усним мовленням, спостереження над

мовним матеріалом, порівняльний аналіз, виразне читання текстів; ілюстрація – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки та ін.).

12. Рекомендована література

Частина I

Базова

1. Седляр Ю.О. Зовнішньополітичний аналіз перед викликами глобалізації / Ю.О. Седляр // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук праць. – Вип. 90, частина I. – К.: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2010. – С. 33-35.
2. Седляр Ю.О. Аналіз та прогнозування зовнішньої політики: навчальний посібник / Ю.О. Седляр. - Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2010. - 272 с.
3. Седляр Ю.О. Держава на міжнародній арені на початку ХХІ ст. (до проблеми ерозії Вестфальської політичної структури світу) / Ю.О. Седляр // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук праць. – Вип. 99, частина II. – К.: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2011. – С. 45-55.
4. Седляр Ю.О. Міжнародні санкції у світовій політиці: теорія і практика. / Ю.О. Седляр – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. – 2013. - 412 с.
5. Современные международные отношения. Учебник / под ред. А.В.Торкунова. – М.: Российская политическая энциклопедия, 2000. – 584 с.
6. Хонин В. Н. Теория международных отношений. Часть общая. — К.: Академ-Пресс, 2005.
7. Цыганков П.А. Международные отношения. - М.: Новая школа, 1996. – 320 с.
8. Цыганков П.А. Тенденции классических парадигм в западной теории международных отношений. //Общественные науки и современность. – 2004. - № 2. – С. 119-130.
9. Цыганков П.А. Теория международных отношений. – М., 2002.
10. Шепелев М.А. Теорія міжнародних відносин. – К.: Вища школа, 2005.

Допоміжна

1. Allen J. Student Atlas of World Politics. Mansfield, 2002.
2. Brown Ch. Understanding International Relations. N.Y., 2001.
3. Crossing the Divide: Dialogue among Civilizations /Dr. A.Kamal Aboulmagd, 2001.
4. Evans G., Newnham J. Dictionary of International Relations. London, 1998.
5. Goldstein J. International Relations. N.Y., 2001.
6. Handbook of International Relations. London, 2002.
7. Mingst K. Essence of International Relations. N.Y., 1999.
8. Rourke J. International Politics on the World Stage. /Ed. McGraw-Hill/Dushkin, 2001.
9. Strategy /B.H. Liddell Hart, 1991.

Частина II

Базова

1. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи / З. Бжезінський. - Львів: Лілея-НВ, 2000. - 236 с.
2. Блій де Г., Муллер П., Шаблій О. Географія: світи, регіони, концепти: Пер. з англ. / Блій де Г., П. Муллер, О. Шаблій. - К.: Либідь, 2004. - 740 с.
3. Гаджиев К. С. Введение в геополитику: Учебник / К.С. Гаджиев. - М.: Логос, 2007. - 432 с.
4. Геополітика: Підручник / А. І. Кудряченко, Ф. М. Рудич, В. О. Храмов. - К.: МАУП, 2004. - 296 с.
5. Гольцов А. Г. Політична географія: Навч. посіб / А.Г. Гольцов. - К.: МАУП, 2007. - 256 с.

6. Дністрянський М. С. Політична географія та геополітика України: Навч. посібник / М.С. Дністрянський. - Тернопіль: Богдан, 2010. - 344 с.
7. Колосов В. А., Мироненко Н. С. Геополитика и политическая география: Учебник / В.А. Колосов, Н.С. Мироненко. - М.: Аспект-Пресс, 2001. - 479 с.
8. Кононенко С. Логіка великодержавності / С. Кононенко // Дослідження світової політики. Політологічні есе. – К., 1996.
9. Шергін С.О. Політологія міжнародних відносин: навч. посібник / С.О. Шергін. – К.: Дипломатична академія України при МЗС України, 2013. – 204 с.
10. Шергін С.О. Геополітична ідентичність України в умовах глобалізації / С.О. Шергін // Освіта регіону. – 2010. - №2. – С. 81-86.
11. Шергін С.О. Глобалізація і регіоналізація як чинники впливу на зовнішню політику та дипломатію / С.О. Шергін // Україна дипломатична: наук. щорічник. – 2008. – Вип. IX. – К., 2008. – С. 328-340.

Допоміжна

1. Ільїн М. Етапи становлення внутрішньої геополітики Росії та України / М. Ільїн // Політична думка. – 1998. - № 2.
2. Кагарлицкий Б. Геополитика как религия / Б. Кагарлицкий // Свободная мысль XXI. – 2005. - № 8. – С. 3-15.
3. Канцелярук Б.І. Східноєвропейська дилема Америки / Б.І. Канцелярук. – К., 1995. – С. 108-130.
4. Михайлов Т.А. Эволюция геополитических идей / Т.А. Михайлов – М.: Весь мир, 1999. – 184 с.
5. Рудич Ф. Місце і роль України в новому геополітичному просторі / Ф. Рудич // Нова політика. - 1998. – № 5. – С. 18-23.
6. Трохимчук С. В., Федунь О. В. Політична географія світу: Навч. посібник / С.В. Трохимчук, О.В. Федунь. - К.: Знання, 2007. - 422 с.
7. Украинская государственность в XX веке. Историко-политологический анализ. – К., 1996. – С. 128-135, 138-140, 223-249.

13. Інформаційні ресурси

1. Мічиганський університет (США)
<http://www.wmich.edu/politics/resources/resource.html>
2. Колорадо університет в Булдепе (США) <http://osiris.colorado.edu/LAB>
3. Арізонський університет (США) <http://www.hogben.ru/deps/poldir/net/>
<http://www.arizona.edu/>
4. <http://ec.europa.eu/> – European Commission [Official website].
5. <http://rtais.wto.org/> – Regional Trade Agreements Information System. WTO [Official website]
6. <http://stats.oecd.org> – Organisation for economic co-operation and development [Official website].
7. <http://www.asean.org> – ASEAN [Official website].
8. <http://econ.worldbank.org> – The World Bank [Official website]
9. <http://www.eib.org> – EIB [Official website]
10. <http://www.nafta-sec-alena.org/> – NAFTA Secretariat [Official website]
11. <http://unctad.org> – United Nations Conference on Trade and Development [Official website]